

УДК 330

DOI [https://doi.org/10.15589/znп2024.4\(497\).29](https://doi.org/10.15589/znп2024.4(497).29)

INCREASING THE LEVEL OF COMPETITIVENESS IN THE CONDITIONS OF UNSTABLE ENERGY MARKETS

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКІВ

Valentyn Ye. Potapov
vpotapov@e-u.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3260-4397

В. Є. Потапов,
аспірант

*Private Higher Education Establishment “European University”, Kyiv
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», м. Київ*

Abstract. This scientific article is devoted to the study of methods for increasing the competitiveness of an energy enterprise in unstable markets for the sale of energy carriers.

In an environment of modern challenges, such as fluctuating energy prices, changes in the regulatory environment and growing competition, the author analysing the factors that affect the efficiency of energy sector enterprises functioning. Special attention is paid to strategic approaches to risk management, implementation of innovative technologies, and formation of business alliances to ensure sustainable development.

Practical importance. The article also emphasizes the importance of monitoring global trends in energy markets and long-term development forecasts, which allows timely responses to possible risks and adaptation of enterprise business models. It is noted that for countries that are not provided with their own fuel and energy resources, such as Ukraine, the improvement of energy efficiency, the development of «green» energy and the attraction of investments in new technologies are of particular importance. It is also important to create conditions for the development of cooperation between the state and business in the field of energy, which will contribute to increasing the stability of the economy in conditions of growing instability.

The influence of internal and external factors on the level of competitiveness of the energy enterprise is analyzed. The author proposes a mechanism for increasing competitiveness in conditions of constant economic changes in the energy sector, in particular the global levels of supply and demand for energy carriers, logistics costs, and other factors that affect the financial state of the enterprise.

Key words: competitiveness; competitive advantage; enterprise competitiveness management; enterprise; instability; energy market.

Анотація. Ця наукова стаття присвячена дослідженню методів підвищення рівня конкурентоспроможності енергетичного підприємства в умовах нестабільних ринків продажу енергоносіїв.

У середовищі сучасних викликів, таких як коливання цін на енергоносії, зміни в регуляторному середовищі та зростаюча конкуренція, автор аналізує фактори, які впливають на ефективність функціонування підприємств в енергетичному секторі. Особлива увага приділяється стратегічним підходам до управління ризиками, впровадженню інноваційних технологій та формуванню бізнес союзів для забезпечення сталого розвитку.

У статті також підкреслено важливість моніторингу світових тенденцій на енергетичних ринках та довгострокових прогнозів розвитку, що дозволяє своєчасно реагувати на можливі ризики і адаптувати бізнес-моделі підприємств. Зазначено, що для країн, які не забезпечені власними паливно-енергетичними ресурсами, як Україна, особливе значення має вдосконалення енергетичної ефективності, розвиток «зеленої» енергетики та залучення інвестицій у нові технології. Важливим є також створення умов для розвитку співпраці між державою та бізнесом у сфері енергетики, що сприятиме підвищенню стійкості економіки в умовах зростаючої нестабільності.

Практична значимість. Проаналізовано вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на рівень конкурентоспроможності енергетичного підприємства. Запропоновано автором механізм підвищення конкурентоспроможності в умовах постійних економічних змін в енергетичному секторі, зокрема світових рівнів попиту та пропозиції на енергоносії, логістичних витрат та інших факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність; конкурентна перевага; управління конкурентоспроможністю підприємства; підприємство; нестабільність; енергетичний ринок.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Дослідження підвищення рівня конкурентоспроможності в умовах нестабільних цін на енергетичних ринках є важливим у контексті зростаючих ризиків в системі світової торгівлі. Автор аналізує роботу в умовах глобальних криз, політичних нестабільностей та зміни клімату. В сучасних умовах, коли конкуренція на світовому енергетичному ринку надзвичайно висока, енергетичні компанії та промислові підприємства повинні бути готові до швидкого адаптування та ефективного реагування на постійно змінюючіся виклики. Відповідно, від питання підвищення рівня конкурентоспроможності залежить також економічний розвиток підприємства, який вимагає комплексного підходу до вирішення цієї проблеми та стратегічного мислення.

Енергетичний ринок може бути під впливом різноманітних факторів, таких як економічні кризи, зміни законодавства, політичні турбуленції, технологічні інновації або зміни у споживачьких уподобаннях. Нестабільність ринку може створити виклики для підприємств, які вимагають гнучкості, швидкого реагування та ефективного управління ризиками для забезпечення стійкості та успішності в умовах постійних змін.

Стаття розглядає стратегії, які можуть бути застосовані для забезпечення конкурентоспроможності в нестабільному середовищі. Стратегії, які досліджує автор в статті включають в себе активне використання фінансових інструментів для управління ризиками цінкових коливань, диверсифікацію джерел постачання енергії, інвестування в дослідження та розвиток альтернативних джерел енергії, а також розвиток стратегій енергоефективності та збільшення виробничої продуктивності.

Окрім того, в статті розглядається важливість стратегій саме корпоративного управління, які сприяють оптимізації внутрішніх процесів, зменшенню витрат та підвищенню ефективності використання ресурсів. Такі стратегії включають в себе впровадження сучасних технологій, розробку інноваційних рішень та постійне вдосконалення бізнес-моделей.

Таким чином, актуальність дослідження проблеми підвищення конкурентоспроможності в умовах нестабільних енергетичних ринків обумовлена необхідністю розробки ефективних стратегій, які дозволять підприємствам не лише вижити в умовах економічної невизначеності, а й досягти сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Мета дослідження полягає в розробці механізму управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільних енергоринків, що ґрунтується на вирішенні наступних завдань:

- визначення факторів, що впливають на конкурентоспроможність енергетичного підприємства;
- обґрунтування важливості впровадження та удосконалення стратегій управління;

- формування рекомендацій щодо інтеграції етичних і соціальних аспектів у бізнес-моделі підприємств;
- розробка механізму управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності.

У статті автор звертає увагу на тому, що підприємства, які успішно адаптуються до нестабільних енергетичних ринків, мають унікальну можливість не лише вижити в такому середовищі, але й здобути конкурентну перевагу, зокрема за рахунок інновацій, ефективного управління ресурсами та гнучкої стратегії ризик-менеджменту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження розвитку конкуренції та шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства відображено в працях таких учених, як М. Портер, К. Р. Макконнел, І. Ансофф, С. Л. Брю, Ф. Котлер.

Конкуренція створює умови для економічної свободи споживачів, пропонуючи широкий вибір необхідних товарів від різних постачальників, які реалізуються багатьма підприємствами. Конкурентоспроможність визначає здатність підприємства ефективно функціонувати та адаптуватися в конкурентному середовищі. Це поняття було введено М. Портером, як сукупність певних конкурентних переваг об'єкта серед аналогічних на ринку [1].

В сучасних умовах розвитку підприємств спостерігається жорстка конкурентна боротьба. Конкурентоспроможність є багатограним і складним поняттям, яке використовується для різних економічних об'єктів, зокрема продукції, підприємств, галузей та національної економіки.

На формування рівня конкурентоспроможності підприємства впливає багато факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, тому підвищення конкурентоспроможності є процесом змін, який вимагає від менеджменту ефективного управління та стратегічного підходу до всіх організаційних складових, таких як персонал, зайнятість, кваліфікація, використання технологій, продукція та ринки збуту.

Також М. Портер вперше розробив теорію конкурентних переваг, досліджуючи фактори, які, на його думку, можуть забезпечити підприємству перевагу в конкурентній боротьбі на ринку, та стверджував, що конкурентна перевага виникає тоді, коли підприємство знаходить та використовує унікальні й відмінні від своїх конкурентів методи, які здатні підтримуватися протягом певного часу. Конкурентні переваги слід розуміти як сукупність факторів успіху, які забезпечують підприємству стабільний розвиток і провідну конкурентну позицію на ринку протягом певного періоду [2]. Загальна концепція визначення конкурентних переваг підприємства повинна базуватися на превентивних та випереджувальних діях у конкурентному середовищі.

Професор Лупак Р. Л. зазначає, що конкурентні переваги є виявом переваги над конкурентами в економічній, технічній та організаційній сферах діяльності підприємства, які можна виміряти економічними показниками (додатковий дохід, рентабельність, ринкова частка, обсяг продажу) [3].

За думкою Іванова Ю. Б. під конкурентною перевагою слід розуміти позитивні відмінності підприємства від конкурентів у видах діяльності, які забезпечують підвищення соціально-економічної ефективності в короткостроковому періоді й виживання у довгостроковому за рахунок постійного пошуку нових можливостей і швидкої адаптації до оточення та умов конкурентної боротьби, що змінюються [4].

Показник розвитку підприємства з точки зору оцінки конкурентоспроможності підприємства здійснюється відповідно до найбільш загальних підходів – структурного та функціонального [5]. Оцінка конкурентоспроможності підприємства є складним і багатофакторним завданням, яке зводиться до інтерпретації і оцінки системи показників, які характеризують різні сторони діяльності підприємства, що формують його конкурентоспроможність [6].

Міжнародна конкурентоспроможність – це здатність підприємства ефективно функціонувати на зовнішньому ринку, а також можливість досягнення ефективної фінансово-господарської, зовнішньоекономічної діяльності і лідируючих позицій в умовах конкурентного середовища [7].

Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Сотник І. М. зазначають, що енергетика – це галузь народного господарства, що охоплює складну сукупність процесів перетворення, розподілу та використання всіх видів енергетичних ресурсів від їх видобутку до приймачів енергії включно [8].

Розвиток світової економіки супроводжується постійним зростанням попиту та споживання паливно-енергетичних ресурсів. Вплив енергетики, як галузі на міжнародні відносини країн та глобальну економіку, в умовах посилення процесів глобалізації, робить актуальними питання вивчення ситуацій на світових ринках.

Світові енергетичні ринки відіграють ключову роль у функціонуванні сучасної економіки, оскільки забезпечують постачання енергоресурсів, необхідних для підтримки виробництва, транспорту та побутових потреб суспільства.

Основна особливість їх, що вони переживають період значних змін та викликів, що ставлять перед енергетичними компаніями нові завдання щодо підвищення їх конкурентоспроможності. Глобальні тенденції, такі як перехід до відновлюваних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій, а також зміни в регуляторному середовищі, вимагають від підприємств адаптації до нових умов. Одночасно, політичні та економічні нестабільності, коливання цін на енергоносії та посилення конкуренції на міжнародному рівні створюють додатковий тиск на

компанії, що діють в енергетичному секторі. В таких умовах здатність компанії зберігати та покращувати свою конкурентоспроможність визначає її довгострокову життєздатність і успіх. Це вимагає від менеджменту підприємства не лише чіткого розуміння поточних ринкових умов, але й розробки ефективних стратегій, що дозволяють оперативно реагувати на зміни та використовувати нові можливості.

Також слід зазначити важливість для енергетичних підприємств, які знаходяться в країнах, які не повністю забезпечені власними паливно-енергетичними ресурсами, зокрема України, проведення постійного аналізу процесів на міжнародних ринках, врахування глобальних тенденцій і довгострокових прогнозів розвитку галузі в регіоні. Важливо також зазначити, що до початку повномасштабного вторгнення економіка України була однією з найбільш енергоємних у світі. Згідно з даними Key World Energy Statistics від Міжнародного енергетичного агентства (IEA), питомі витрати електроенергії на одиницю ВВП в Україні перевищували середньосвітовий показник удвічі. Крім того, майже 50% електроенергії в країні вироблялось шляхом спалювання вугілля [9].

У 2020 р. Україна зайняла провідну позицію та увійшла до п'ятірки країн за темпами розвитку відновленої енергетики Європи [10]. Відновлювані джерела енергії дозволили Україні скоротити залежність від імпорту вуглеводнів та збільшити свій рівень енергетичної безпеки. Також це дає у період відновлення економіки перспективу значного експорту електричної енергії на ринки Європи та залучення іноземних інвестицій.

Структура енергетичних ринків є складною системою взаємопов'язаних елементів, що забезпечують постачання, розподіл і споживання енергетичних ресурсів на всіх рівнях економіки. Вона включає різноманітні походження джерел енергії, учасників ринку, інфраструктуру для транспортування та зберігання енергії, механізми торгівлі енергоресурсами, а також регуляторну й фінансову підтримку. Виробництво енергії є основною ланкою енергетичного ринку. Існує два головних типи джерел енергії: традиційні та відновлювальні (рис. 1).

Рис. 1. Типи джерел енергії

Джерело: розроблено автором

Кожен із цих сегментів має свої особливі ринки продажу, які визначають динаміку світової економіки та політичні відносини між країнами експортерами та імпортерами (таблиця 1).

Таблиця 1. Особливості світових енергетичних ринків

№	Енергетичний ринок	Особливість функціонування
1.	Нафтовий ринок	Нафта залишається одним із найважливіших енергоресурсів, незважаючи на зростаючий інтерес до альтернативних джерел енергії. Основними гравцями на нафтовому ринку є країни ОПЕК та великі виробники, такі як США, російська федерація, Саудівська Аравія. Коливання цін на нафту мають значний вплив на економіки країн-експортерів і країн-споживачів, що робить цей сегмент особливо чутливим до геополітичних змін, зокрема конфліктів або санкцій.
2.	Газовий ринок	Природний газ є одним із найбільш екологічно чистих викопних видів палива. Основні країни-експортери газу – російська федерація, Катар, США. Ринок газу поступово змінюється завдяки розвитку технологій зрідженого природного газу (СПГ), що дозволяє зменшити залежність від трубопровідних поставок та створює можливості для диверсифікації джерел постачання.
3.	Вугільний ринок	Вугілля, хоча й менш популярне через екологічні наслідки його використання, все ще є важливим джерелом енергії для багатьох країн, особливо в Азії. Основні виробники вугілля – Китай, Індія, Австралія, США. Однак багато країн поступово відходять від вугільної енергетики через екологічні стандарти та перехід до "зелених" технологій.
4.	Ринок електроенергії	Виробництво та споживання електроенергії є однією з найбільш динамічних складових енергетичного ринку. В останні роки спостерігається зростання попиту на електроенергію, зокрема через розвиток цифрових технологій та електромобілів. Важливим фактором розвитку цього сегменту є інтеграція відновлюваних джерел енергії, таких як вітрова та сонячна енергетика.
5.	Ринок відновлюваних джерел енергії	Відновлювані джерела енергії набирають популярності у всьому світі завдяки їхній екологічній безпечності та зменшенню залежності від викопних видів палива. Країни Європейського Союзу, Китай, Індія та США активно інвестують у розвиток вітрової, сонячної та гідроенергетики, створюючи нові технології для підвищення ефективності та зниження вартості виробництва енергії. Також на ринку відновлюваних джерел зростає частка біоенергетики та геотермальної енергетики.

Джерело: власний аналіз автора

Окрім особливостей енергетичних ринків, вони також відрізняються особливостями організацією проведення торгівельних операцій, регулювання та допусками учасників, формування цінових індексів. Найбільш вигідний для споживача конкурентний ринок, в якому впроваджена лібералізована модель. Такий ринок відкритий для різних гравців, зокрема незалежних виробників, які можуть змагатися в обсягах генерації, продажу, надавання різних суміжних послуг та постачанні енергоносіїв. На такому ринку контрагенти можуть обирати постачальника енергоресурсів самостійно та на вигідних умовах, що підвищує конкурентоспроможність і знижує ціни, забезпечує стабільність та прогнозованість на великих термін.

Для прикладу модель енергетичних ринків з купівлі-продажу електричної енергії в країнах Європейського Союзу. Дана модель забезпечує розподіл енергетичного ринку на різні сегменти та можливість обирати споживачу зручну для себе стратегію забезпечення, її можливо представити наступним чином (рис. 2).

Така організація дозволяє купувати енергетичний ресурс (електричну енергію або природний газ) на різних сегментах та вигідних умовах, а компаніям продавцям необхідність мати високий рівень конкурентоспроможності. Тільки при наявності високого значення цього рівня, енергетичне підприємство може конкурувати на ринку з іншими учасниками на основі ефективності своєї діяльності,

використання ресурсів, інноваційного потенціалу та відповідності ринковим умовам. Також таке підприємство характеризується ключовими аспектами, як якість своєї продукції або послуг, вартість виробництва, здатність швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища, стійкість до економічних коливань та рівень впровадження нових технологій.

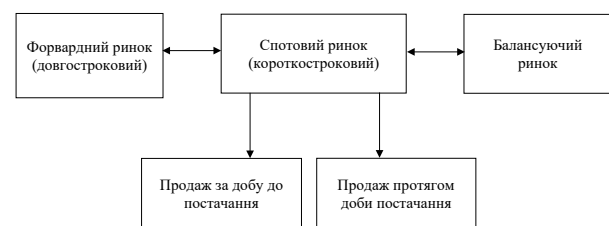

Рис. 2. Ринок електричної енергії країн ЄС

Джерело: розроблено автором

Для енергетичного підприємства рівень конкурентоспроможності є ключовим показником його здатності утримувати та посилювати свої позиції на ринку в умовах зростаючої конкуренції та змін у зовнішньому середовищі.

Основні фактори, що впливають на рівень конкурентоспроможності підприємства на енергетичних ринках можливо узагальнити наступними показниками (таблиця 2).

Вдосконалення бізнес-моделі енергетичного підприємства в умовах сучасних викликів вимагає інтеграції інноваційних підходів і гнучких стратегій. Також вдосконалення бізнес-моделі енергетичного підприємства передбачає адаптацію до сучасних викликів і можливостей енергетичного ринку.

Проведення сучасних технологій, розробка інноваційних рішень та постійне вдосконалення бізнес-моделей є ключовими складовими успішних стратегій корпоративного управління в енергетичному секторі. Слід зазначити, роботи в умовах нестабільних

енергетичних ринках потребує від компанії для її виживання системного підходу та орієнтації на довгострокову стратегію. Наступні стратегії можуть бути реалізовані в діяльності енергетичного підприємства (таблиця 3) при роботі його на світових ринках.

Підвищення конкурентоспроможності енергетичного підприємства за допомогою інтегрування вищеописаних стратегій потрібно розглядати, як тривалий та послідовний процес прийняття та реалізації управлінських рішень у всіх сферах діяльності, що проводиться згідно з обраною стратегією розвитку.

Таблиця 2. Фактори впливу на рівень конкурентоспроможності

№	Показник	Вплив на рівень конкурентоспроможності
1.	Технологічні інновації підприємства	Інновації у видобутку, зберіганні та передачі енергії значно впливають на рівень конкурентоспроможності. Наприклад, розвиток технологій відновлюваної енергетики (сонячної, вітрової, гідроенергетики) знижує залежність від традиційних джерел енергії, таких як вугілля та нафта.
2.	Політична та економічна стабільність	Регіони з більш стабільними урядами та економіками приваблюють більше інвестицій у енергетичний сектор. Політичні ризики можуть впливати на вартість та доступність енергії.
3.	Регулювання та екологічні стандарти	Суворі екологічні вимоги можуть підвищити витрати на виробництво енергії, але також сприяють розвитку чистих технологій, що в довгостроковій перспективі може забезпечити стійку конкурентну перевагу.
4.	Інфраструктура	Розвинена енергетична інфраструктура, включаючи мережі для передачі та розподілу енергії, а також можливості зберігання, є критично важливою для ефективного функціонування учасника на ринку.
5.	Інвестиції та фінансування	Доступ до капіталу для фінансування енергетичних проєктів є ключовим фактором. Це включає як державні, так і приватні інвестиції.
6.	Геополітичні фактори	Вплив міжнародних відносин, санкцій, торговельних угод та конфліктів на енергетичні ринки є значним. Геополітична нестабільність може призводити до коливань цін на енергоносії та зміни маршрутів постачання.

Джерело: власний аналіз автора

Таблиця 3. Стратегії вдосконалення бізнес-моделі підприємства

№	Стратегія вдосконалення	Опис стратегії
1.	Інновації та технологічний розвиток	Інвестиції в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Розробка нових технологій для видобутку, виробництва, зберігання та розподілу енергії.
2.	Підвищення енергоефективності	Модернізація обладнання та процесів для зменшення споживання енергії на власні технологічні потреби.
3.	Розширення портфеля енергоресурсів	Інвестування у різні джерела енергії (традиційні та альтернативні) для зменшення ризиків, пов'язаних з залежністю від одного джерела.
4.	Сертифікація та дотримання міжнародних стандартів	Забезпечення відповідності продукції та послуг міжнародним стандартам якості та екологічності.
5.	Покращення управлінських процесів	Впровадження сучасних методів управління, таких як Lean Management та Six Sigma, для підвищення ефективності. Використання аутсорсингу для зниження витрат на непрофільні види діяльності та впровадження автоматизації для підвищення продуктивності.
6.	Маркетинг та брендинг	Позиціонування на ринку. Розробка унікальних торгових пропозицій (USP) та брендування для відокремлення від конкурентів. Цільовий маркетинг. Використання аналізу ринку для розуміння потреб клієнтів та розробки ефективних маркетингових стратегій.
7.	Управління ризиками	Диверсифікація ризиків. Розробка стратегій для мінімізації впливу економічних, політичних та природних ризиків. Страхування та хеджування: Використання фінансових інструментів для захисту від коливань цін на енергоносії та інших ризиків.
8.	Екологічна відповідальність	Розробка та впровадження екологічних програм та ініціатив для зменшення впливу на навколишнє середовище.
9.	Соціальна відповідальність	Залучення до соціально значущих проєктів та забезпечення високих стандартів праці для співробітників.

Джерело: власний аналіз автора

В умовах нестабільних енергетичних ринків це вимагає від енергетичних підприємств комплексного підходу, що включає впровадження інноваційних технологій, оптимізацію операційних процесів, розвиток людського капіталу та підвищення екологічної відповідальності.

ВИСНОВКИ

Конкурентоспроможність є одним з ключових показників успішності підприємств як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках, однак її визначення та підвищення є непростим завданням через різноманітність підходів і трактувань.

Енергетичне підприємство є конкурентоспроможним в глобальному середовищі, якщо воно здатне краще від конкурентів адаптуватись до умов роботи, ефективно здійснювати діяльність з урахуванням ризику та невизначеності багатьох факторів, раціонально використовувати природні ресурси та давати максимальну користь споживачам. Одним із головних чинників формування конкурентних переваг енергетичних підприємств, та умовою ефективного розвитку бізнесу є ціна реалізації продукції (енергоносія), стабільність постачання та сервіс з доставки до клієнта.

Світові енергетичні ринки є складною і динамічною системою, яка впливає на глобальну економіку, політику та екологію. У сучасних умовах енергетичні ринки постійно змінюються під впливом політичних, економічних і технологічних факторів, що вимагає адаптації стратегій країн і підприємств до нових викликів.

Дослідження підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств в умовах нестабільних енергетичних ринків виявило, що успіх у цій сфері залежить від комплексного підходу до управління ризиками та адаптації до змін. Нестабільність енергетичних ринків, зокрема коливання цін на енергоносії, зміни в законодавстві та розвиток альтернативних джерел енергії, створюють численні виклики для підприємств, які прагнуть зберегти свою конкурентоспроможність.

Розробка та впровадження ефективних стратегій корпоративного управління потребує ретельного планування. У результаті аналізу проведеного у статті було виявлено кілька ключових напрямків, які визначають ефективність підприємств в складних умовах. Успішне застосування цих стратегій дозволяє компаніям адаптуватися до змінних умов ринку та забезпечувати стійкий розвиток у майбутньому.

REFERENCES

- [1] Porter, M. (1997). *Strategiia konkurentzii: metodyka analizu haluzei i diialnosti konkurentiv*: [navch. posibnyk] [Competition strategy: methods of analysis of industries and competitors: [textbook. manual] Kyiv: Center for Educational Literature (390 p.).
- [2] Porter, M. (2019). *Konkyrentna perevaga*, Nash format (65 p.).
- [3] Lupak, R. L. (2016). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva* [Competitiveness of the enterprise]: navch. posib. [study guide]. Lviv: LKA Publishing House (484 p.).
- [4] Ivanov, Y. B. (1997). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva v umovakh formuvannia rynkovoï ekonomiky*: Monohrafiia / Yu. B. Ivanov. – Kh.: KhDEU, (246 p.).
- [5] Bohats'ka, N. M., & Khrystych, S. H. (2019). Assessment of enterprise competitiveness, *Molodyj vchenyj*, vol. 11.
- [6] Melnyk, L.H., Karintseva, O.I., & Sotnyk, I.M. (2006). *Ekonomika enerhetyky*. Sumy: VTD «Universytetska knyha».
- [7] Kolesnik Y. (2010). *Upravlinnya mizhnarodnoyu konkuren-tospromozhnistyu pidpriemstv*: Informacijno-analitchnij byuletyn (3 p.).
- [8] Drahan, O. I. (2006). *Upravlinnya konkurentospromozhnistyu pidpriemstv: teoretychni aspekty* [Management of competitiveness of enterprises: theoretical aspects]. monohr. Kyiv: DAKKKiM (160 p.).
- [9] Laznenko, D.O. Energy independence of Ukraine: current state, assessment of prospects. Retrieved from <http://www.laznenko.com/blog/energetichna-nezalezhnist-ukraïni-potochnij-stan-ocinka-perspektiv>.
- [10] Omelchenko, V. Renewable energy sector of Ukraine before, during and after the war. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislyaviyny>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Портер М. Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів : навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 1997. 390 с.
- [2] Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Наш Формат, 2019. 65 с.
- [3] Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Львів: ЛКА, 2016. 484 с.
- [4] Іванов, Ю. Б. Конкурентоспроможність підприємства в умовах формування ринкової економіки: Монографія / Ю. Б. Іванов. – Х.: ХДЕУ, 1997. 246 с.
- [5] Богацька Н.М., Христич С. Г. Оцінка конкурентоспроможності підприємства Молодий вчений. 2019. № 11. С. 455–458.
- [6] Мельник Л.Г., Карінцева О.І., Сотник І.М. Економіка енергетики: навч. посібник. Суми: ВТД «Університетська книга». 2006. 238 с.
- [7] Колесник Ю.В. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств : інформаційно-аналітичний бюлетень. Київ, 2010. 3 с.

- [8] Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Монографія. Київ: ДАКККиМ, 2006. 160 с.
- [9] Лазненко Д.О. Енергетична незалежність України: поточний стан, оцінка перспектив. URL: <http://www.laznenko.com/blog/energetichna-nezalezhnist-ukraini-potochnij-stand-ocinka-perspektiv>
- [10] Омельченко В. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislyaviy-ny>.

© Потапов В. С.

Дата надходження статті до редакції: 03.11.2024

Дата затвердження статті до друку: 26.11.2024